

Aleksandra Kruk

Hans-Dietrich Genscher wobec rozszerzenia Unii Europejskiej

Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 2, 76-81

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Aleksandra KRUK

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa z siedzibą w Poznaniu

HANS-DIETRICH GENSCHER WOBEC ROZSZERZENIA UNII EUROPEJSKIEJ

Idea integracji europejskiej zajmowała istotne miejsce w koncepcji politycznej Hansa-Dietricha Genscher, wieloletniego przewodniczącego Wolnej Partii Demokratycznej oraz ministra spraw zagranicznych Republiki Federalnej Niemiec.

Polityk uważał, że podzielone po II wojnie światowej Niemiec będą mogły ponownie się zjednoczyć, jeśli udowodnią społeczności międzynarodowej, że podążą drogą demokracji i prawa. Polityk nazywał działania Niemców na rzecz zjednoczenia Europy wyciąganiem przez swój naród lekcji z historii. W jego odczuciu Republika Federalna Niemiec poprzez wcielanie do polityki wewnętrznej ideałów demokracji i dążenie w polityce zagranicznej do zjednoczenia Europy miała dawać świadectwo, że na starym kontynencie nie powtórzą się tragedie minionych wojen. Działalność na rzecz zjednoczenia traktował ponadto jako dowód możliwości wspólnego uzgadniania przez państwa członkowskie Wspólnot Europejskich, a później Unii Europejskiej, przyszłości kontynentu.¹

Genscher, nazywany „dziekanem integracji europejskiej” (Klaus Kinkel),² „awangardą integracji europejskiej” (Jacques Delors),³ „głównym aktorem w epoce wielkich reform” (Marcelino Oreja Aguirre),⁴ „architektem nowej Europy” (Dariusz K. Rosati),⁵ nie dostrzegał sprzeczności pomiędzy pogłębianiem, a rozszerzaniem integracji europejskiej. Gdy został ministrem spraw zagranicznych, współpracował z ośmioma spośród ministrów reprezentujących państwa członkowskie, gdy odchodził – jedenastoma.

Polityk postrzegał Wspólnoty jako silny związek państw, mogących wspólnie zaistnieć w świecie, który po II wojnie światowej cechowała konfrontacja. Chciał widzieć we Wspólnotach Europejskich wspólnotę polityczną. Genscher twierdził, że historia minionych stuleci dowodziła, że żadne państwo nie może samotnie dźwżyć władzy na kontynencie. Przekonanie o potrzebie podjęcia wysiłku integracji europejskiej umacniał, obserwując istniejącą rywalizację amerykańsko-radziecką. Opowiadanie się za współpracą transatlantycką nie było według niego sprzeczne z podjęciem wysiłku zmierzającego w kierunku, żeby państwa Europy Zachodniej czuły się znaczącymi podmiotami stosunków międzynarodowych.

Genscher-liberał optował za „Europą obywateli”, „Europą federalną” oraz „Europą solidarności”. Poprzez „Europę obywateli” rozumiał „demokratycznie zjednoczoną Europę, w której wcielane byłyby prawa i godności jednostek. W tym celu postulował ustanowienie bezpośrednich wyborów do Parlamentu Europejskiego i

¹ K. Kinkel: *Deutschlands Verantwortung für die Welt*. W: K. Kinkel (Hrsg.): *In der Verantwortung. Hans-Dietrich Genscher zum Siebzigsten*. Berlin 1997, s. 637-638; M. Stolarczyk: *Zjednoczone Niemcy w kształtowaniu bezpieczeństwa międzynarodowego w Europie*. W: B. Łomnicki (red.): *Bezpieczeństwo państw Europy. Koncepcje i problemy lat 90*. Katowice 1997, s. 63-65

² K. Winkel: *Vorwort*. W: K. Kinkel (Hrsg.), op. cit., s. 20

³ J. Delors: *Hans-Dietrich Genscher. Avantgarde der Europäischen Integration*. W: K. Kinkel (Hrsg.), op. cit., s. 484

⁴ M. Oreja Aguirre: *Die Zukunft der Europäischen Union*. W: K. Kinkel (Hrsg.), op. cit., s. 559

⁵ D.K. Rosati: *Hans-Dietrich Genscher. Architekt nowej Europy*. W: M. Drzonek, Hans-Dietrich Genscher: *Doctor honoris causa Uniwersytetu Szczecińskiego*. Szczecin 2002, s. 21

realizację tego przedsięwzięcia nazwał „jednym z decydujących kroków w historii zjednoczonej Europy”.⁶ Federalizm umożliwił jego zdaniem ochronę różnorodności, która cechuje Europę. Służyłby on zachowaniu jednakowej pozycji państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej i odrzuceniu Europy, która pretendowałaby do miana „dyktatorium wielkich”.⁷ Jako zwolennik federalizmu, powoływał się często Genscher na propozycje Winstona Churchilla. Solidaryzm miał umożliwiać przełamywanie różnic między bogatymi i biednymi państwami i regionami.⁸

Wyrażał zadowolenie, że po II wojnie światowej uniknięto zagrożenia utraty europejskiej tożsamości. Niebezpieczeństwo tkwiło według niego w pokładaniu przez Wschód większego przywiązania do ideologii niż tożsamości europejskiej. Na Zachodzie natomiast zdaniem Genschera dominowały refleksje o Europie Zachodniej, zamiast o całej Europie. Podkreślał, że nie kończy się ona na Wiedniu i Paryżu, ale obejmuje też Warszawę, Pragę i Budapeszt. Ubolewał nad brakiem zainteresowania wydarzeniami za żelazną kurtyną, m.in. powstaniem berlińskim z 1953 roku czy praską wiosną. Sam opuścił w 1952 roku rodzinną Saksonię i jak wielu liberałów dążył nie tylko do integracji Europy Zachodniej, ale interesował się losem Niemców i Europejczyków za żelazną kurtyną.

Zaznaczał wielokrotnie, że Wspólnoty Europejskie to zwycięstwo narodowych egoizmów, myślenia w kategorii polityki siły i uprzedzeń. Genscher określił swoje starania o postępy w zacieśnianiu integracji europejskiej wysyłaniem trzystopniowej rakiety. Jej pierwszym elementem była inicjatywa Genschera i włoskiego polityka Emilio Colombo, drugim – Jednolity Akt Europejski, a trzecim – traktat z Maastricht.⁹

Genscher popierał współpracę Wspólnoty Europejskiej z innymi organizacjami regionalnymi i zawieranie układów o stowarzyszeniu jako wkład w urzeczywistnienie stabilizacji na świecie i w regionie. Dążył do tworzenia „nowego rodzaju multilateralnej polityki zagranicznej”.¹⁰ Podkreślał wagę zawartego w 1980 roku porozumienia o współpracy między WE a państwami ASEAN. Pozytywnie oceniał dialog San-José z państwami z Ameryki Południowej (Kostaryką, Gwatemalą, Hondurasem, Nikaraguą, Salwadorem i Panamą). Opowiadał się za wspieraniem przez Wspólnotę Europejską inicjatyw pokojowych w Ameryce Południowej. Wskazywał także na znaczenie współpracy z państwami Paktu Andyjskiego (Ekwadorem, Kolumbią, Peru, Wenezuelą i Boliwią) oraz grupą Contadora (Meksykiem, Panamą, Kolumbią i Wenezuelą). Zaznaczał, że w kwestii Ameryki Łacińskiej należy zaakcentować znaczenie wspierania demokracji, walki z zadłużeniem oraz zwalczania konfliktów. Podkreślał też wagę współpracy państw najbogatszych, najpierw grupy G7, a następnie G8. Współpracę z państwami Trzeciego Świata, m.in. grupą Lome obejmującą państwa Afryki, Karaibów i Pacyfiku, oceniał jako wkład w urzeczywistnienie kooperacji w sytuacji zimnowojennej rywalizacji między USA i ZSRR. W dą-

⁶ H.-D. Genscher: *Vom geistigen Charakter der Europäischen Gemeinschaft*. W: H.-D. Genscher, *Deutsche Außenpolitik*. Bonn 1985, s. 212; A. Kruk: *Idea integracji europejskiej w myśli politycznej Hansa-Dietricha Genschera*. W: Z. Czachór: *50 lat i co dalej? Europa i Unia Europejska między integracją a atomizacją...* Poznań 2007, s. 168

⁷ H.-D. Genscher: *Außenpolitik im Dienste von Sicherheit und Freiheit*. Bonn 1976, s. 28-29

⁸ H.-D. Genscher: *Erinnerungen*. Berlin 1995, s. 58

⁹ Ibidem, s. 368

¹⁰ Ibidem; H.-D. Genscher: *Prinzip regionaler Zusammenarbeit als Stabilitätsfaktor der EG in der Welt*. *Vortrag des Bundesministers des Auswärtigen in Bangkok 6.07.1988*. „Bulletin“ 8.07.1988, nr 96, s. 891

zeniu do pogłębiania dialogu między Arabią Saudyjską a Europą upatrywał elementy współpracy między państwami z Północy i Południa.¹¹

Podczas zjazdu we Freiburgu w 1976 roku jako przewodniczący partii chwalił rozszerzenie Wspólnoty Europejskiej o Wielką Brytanię, Danię i Irlandię, budowę wspólnego rynku i opowiadał się za powstaniem unii gospodarczo-walutowej. Zauważał potrzebę stworzenia konstytucji europejskiej.

Mimo słabości gospodarczej Grecji, Hiszpanii i Portugalii popierał akcesję tych państw ze względów politycznych. Uważał, że poszerzenie Wspólnot Europejskich o państwa z Europy Południowej zwiększy jej znaczenie oraz wzbogaci tożsamość europejską. Co więcej, zaznaczał, że funkcje polityczne, gospodarcze i społeczne Wspólnoty Europejskiej powinny być realizowane także w innych państwach europejskich, jeśli te wyrażą taką wolę.¹²

Uważał, że landy z byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej powinny przynależeć do Wspólnoty w oparciu o artykuł 23 konstytucji niemieckiej, poprzez połączenie z terytorium RFN. Otrzymał w tej sprawie poparcie J. Delorsa i zrealizował swoje zadanie niedopuszczenia do sytuacji, by były landy wschodnie ubiegały się o przyjęcie do WE jako trzynaste państwo członkowskie.¹³

Po latach chwalił zaproponowaną przez brytyjskiego polityka koncepcję poprawy stosunków francusko-niemieckich. Współpracę francusko-niemiecką traktował jako czynnik „niezbędny dla zjednoczenia Europy”, „zysk nie tylko Francuzów i Niemców, ale właściwie wszystkich Europejczyków”,¹⁴ choć wspominał o „specjalnym rodzaju odpowiedzialności” za integrację europejską, którą ponosiły oba narody.¹⁵

W opinii F. Mitterranda Genscher uchodził za polityka, który „kochając Francję i przedstawia się jak prawdziwy Europejczyk”.¹⁶ Po styczniowym spotkaniu z Paryżu z Rolandem Dumasem Genscher określił rok 1986 jako „niemiecko-francuski rok dla Europy”.¹⁷

W godzinie jednoczenia się Niemiec musiał zabiegać o zgodę Francji i Wielkiej Brytanii. Paryż przystał na proces jednoczenia pod warunkiem przyspieszenia procesu integracji europejskiej. Francuscy politycy uważali, iż RFN powinna zagwarantować, że będzie dążyć do istnienia „europejskich Niemiec, a nie niemieckiej Europy”. Ta refleksja wypowiedziana przez Thomasa Manna była używana przez Genschera, by rozwiać obawy, że zjednoczone Niemcy odwrócą się od Wspólnoty Europejskiej na Wschód i zechcą kroczyć specjalną drogą w polityce międzynarodowej. Genscher zapewniał, że „jedność Niemiec będzie się dokony-

¹¹H.-D. Genscher: *Impulse für die Zusammenarbeit der EG mit den Ländern Lateinamerikas. Rede des Bundesministers des Auswärtigen in Hamburg. 1.03.1988.* „Bulletin“, 5.03.1988, nr 33, s. 288-289; H.-D. Genscher: *Kooperation zwischen Europa und Saudi-Arabien. Rede des Bundesministers des Auswärtigen in Bonn 17.03.1988.* W: „Bulletin“, 24.03.1988, nr 42, s.347-348; W. Filmer, H. Schwan, op. cit., s. 306-308; H.-D. Genscher: *Erinnerungen*, op. cit., s. 361-362

¹²H.-D. Genscher: *Erinnerungen*, op. cit., s. 370

¹³R.K. Furtak: *Hans-Dietrich Genscher.* W: U. Kempf, H.-G. Merz: *Kanzler und Minister 1949-1998, Biographisches Lexikon der deutschen Bundesregierungen.* Wiesbaden 2001, s. 274

¹⁴„Interview mit dem niederländischen Sender AVRO, 19.02.1994. W: H.-D. Genscher: *Bundesminister des Auswärtigen der Bundesrepublik Deutschland.* Bonn: Internationes 1985 (Sonderdienst. SO C-85), s. 20

¹⁵H.-D. Genscher: *Neue Etappe auf dem Weg in die europäische Zukunft*, 17.03.1986. W: H.-D. Genscher: *Neue Etappe auf dem Weg in die europäische Zukunft.* „Bulletin“ 19.03.1986, nr 29, s. 224

¹⁶R. Dumas: *Der Mann, der seine Zeit geprägt.* W: K. Kinkel (Hrsg.), op. cit., s. 449

¹⁷AdG, 1985, 29923A

wała w ramach Europy”. W październiku 1990 roku w Akademii Ewangelickiej w Tutzing zaznaczał, że kwestia zjednoczenia Niemiec „musi dostosować się do przyszłej architektury Europy”.¹⁸ Jest to europejskie powołanie Niemców, ma uzasadnienie w geograficznym położeniu Niemiec i ma uzasadnienie również w znaczeniu Niemców dla przyszłego rozwoju Europy. Niemcy mają przez to szansę stać się motorem przewyżczenia podziału Europy”.¹⁹ Twierdził, że „ze zjednoczeniem Niemiec otworzyła się brama do porządku pokojowego, współpracy i wolności. Powstała Europa dobrego sąsiedztwa, partnerstwa i współpracy”.²⁰

Dlatego podkreślał w 1990 roku, że jest zwolennikiem budowania unii politycznej i gospodarczo-walutowej. Wraz z francuskim ministrem spraw zagranicznych, Rolandem Dumasem, przygotowywał grunt do przedstawienia francusko-niemieckiej inicjatywy politycznej podczas szczytu EWG w Dublinie 28 kwietnia 1990 roku. Rozwijaniu integracji politycznej służyło wspólne oświadczenie Genschera i włoskiego ministra spraw zagranicznych Gianni de Michelisa. Politycy optowali w dokumencie za zwiększeniem kompetencji Parlamentu Europejskiego. Podpisanie traktatu z Maastricht w 1992 roku traktował jako wypalenie trzeciej, ostatniej z rakiet w kierunku integracji Europy. Wcielane wspólnie postanowienia próbował wykorzystywać, podejmując inicjatywy zmierzające do zażegnania konfliktu w byłej Jugosławii. Kilka miesięcy później podał się do dymisji. Jednak i poza wielką polityką wypowiadał się pozytywnie o integracji kontynentu.²¹

Popierał wprowadzenie euro – by umacniać „bezpieczeństwo dobrobytu, stabilność gospodarki i sprawiedliwość społeczną”. Przekonywał: „pod względem liczby mieszkańców Unia Europejska nie jest wprawdzie największym rynkiem świata, lecz z pewnością posiada największą siłę nabywczą. Nie trzeba uzasadniać, dlaczego rynek lokalny potrzebuje wspólnej waluty. Trzeba by natomiast uzasadniać, dlaczego na jednym rynku funkcjonować ma w przyszłości czternaście (a w wypadku rozszerzenia UE – jeszcze więcej) różnych walut ze wszystkimi związanymi z tym problemami”.²²

Wskazywał na korzyści poszerzania Wspólnoty Europejskiej a później Unii Europejskiej – umacnianie wspólnej kultury, wspieranie pokoju, wzmocnienie sytuacji gospodarczej.²³

Podobnie jak akcesję Austrii, Szwecji i Norwegii, popierał Genscher rozszerzenie Unii Europejskiej na Wschód oraz zawarcie układów o stowarzyszeniu z państwami, których terytoria wchodziły wcześniej w skład ZSRR. Zaznaczał, że państwa znajdujące się w procesie transformacji potrzebują pomocy. Taka świadomość jest zwiększona w RFN ze względu na znajomość procesów dokonywanych we wschodnich landach po zjednoczeniu Niemiec.²⁴ Genscher wskazywał na

¹⁸W.S. Burger: *Problem niemiecki w myśli politycznej zachodniemieckich partii: CDU/CSU, SPD i FDP w latach 1945-1990*. Toruń 2002, s. 300

¹⁹Ibidem

²⁰Ibidem

²¹K. Wiaderna-Bidzińska, op. cit., s. 167; „*Gemeinsame Erklärung des deutsche Außenministers Hans-Dietrich Genscher und des italienischen Außenministers, Gianni de Michelis, zur Politischen Union der EG, veröffentlicht am 10.04.1991 in Bonn, Rom, Brüssel*”. „Europa Archiv” 1991, nr 15-16, D 375-376; M. Kosman: *Zjednoczone Niemcy w procesie integracji europejskiej (1990-2002)*. Toruń 2004, s. 14-15

²²P. Cywiński: *Nowy kontynent. Rozmowa z Hansem-Dietrichem Genscherem*, „Wprost” 1996, nr 23

²³H.-D. Genscher: *Die Währungsunion ist der Schlüssel zu unserer Zukunft*. „F.D.K. Bundestagsfraktion. 23.04.1998, ADL 00495/1998; H.-D. Genscher: *Das größere Europa. Vorlesung an der Mercator – Universität Duisburg*, <http://www.genscher.de/16869.html>.

²⁴AdG, 1992, 36565A/1

argumenty, które ogólnie były przywoływane podczas dyskusji na temat potrzeby rozszerzenia na wschód UE. Były to kwestie dotyczące geopolityki, bezpieczeństwa, pogłębiania współpracy gospodarczej oraz rozwijania kontaktów i współpracy w innych dziedzinach.²⁵ Zrozumiałe było dla Genschera, że inne państwa członkowskie UE wykazują mniejsze zainteresowanie sprawą rozszerzenia na Wschód. Uważał, że to zjednoczone Niemcy powinny przejąć odpowiedzialność za budowanie Europy wolnej i zjednoczonej oraz ponieść związane z tym ciężary.²⁶

Ze względu na geograficzne położenie RFN należy popierać przyjęcie państw Europy Środkowo-Wschodniej do Wspólnoty. Na przełomie XX/XXI wieku – wszystkie państwa muszą zmierzyć się z „wyzwaniem globalizacji” – nie ma w tej sprawie „angielskiej, francuskiej, duńskiej, polskiej, czeskiej, ale też niemieckiej odpowiedzi, tylko istnieje rzeczywistość – odpowiedź europejska”. Stąd apelował o integrację kontynentu.²⁷ Ustosunkowując się do dyskusji o kosztach rozszerzenia UE na Wschód, Genscher podkreślał, że rozszerzenie na Wschód przyniesie korzyści gospodarcze starym i nowym członkom UE. Powoływał się na argument, że ważniejsza od kwestii materialnych jest możliwość umacniania poprzez rozszerzenie UE pokoju na kontynencie. Rozszerzenie UE będzie stanowiło bodziec do wzrostu gospodarczego UE i zwiększenia handlu.²⁸ W kwietniu 1991 roku razem z ministrem spraw zagranicznych Czechosłowacji, Jiří Dienstbierem, sformował „Tezy Praskie”, w których wskazywali na konieczność „otworzenia drzwi dla członkostwa państw Europy Środkowej i Wschodniej” we WE.²⁹

Przypominał, że państwa Europy Środkowo-Wschodniej oraz Południowej reprezentują tę samą kulturę co państwa Europy Zachodniej. Wyzwania globalizacji zabraniają państwom podążania samodzielną drogą. Brak stabilności w państwach Europy Środkowo-Wschodniej i Południowej wpłynęłyby na pogorszenie kondycji obecnych członków Unii Europejskiej. Dobrobyt na Zachodzie i w Centrum Europy jest możliwy tylko w przypadku, gdy państwa Europy Wschodniej i Południowej nie będą narażone na problemy. Takie wartości, jak stabilność, ogólny dobrobyt i demokracja mogą być umacniane w Europie, tylko wtedy gdy Unia Europejska nie zamknie się w gronie obecnych państw członkowskich. Rozszerzenie UE o państwa Europy Środkowo- i Południowo-Wschodniej kazał traktować jako „nakaz politycznego rozsądku”.³⁰

W RFN z zadowoleniem przyjęto zmiany w państwach Europy Środkowo-Wschodniej zapoczątkowane na przełomie 1989 i 1990 roku. RFN była rzeczniczką wsparcia w ramach UE transformacji tych państw. Z programu PHARE w latach 1990-1996 Unia Europejska udzieliła 6,7 miliardów ECU pomocy. Poparł zawarcie układów o stowarzyszeniu z państwami bałtyckimi, Polską, Czechosłowacją, Sło-

²⁵ E. Cziomer: *Stanowisko Niemiec wobec reformy Unii Europejskiej oraz jej poszerzenia o kraje Europy Środkowo-Wschodniej*. W: E. Stadtmüller: *Jaka Europa?* Wrocław 1998, s.261-274

²⁶ H.-D. Genscher: *Eine Vision für das ganze Europa*. „Die Liberale”, ADL, Friedrich Naumann Dokumentation 000024/92

²⁷ H.-D. Genscher: *Aufbruch zur Freiheit. Eröffnungsrede auf der Konferenz der Friedrich Naumann-Stiftung am 29.09.1999 in Prag*. Friedrich Naumann Stiftung Dokumentation 000199/99

²⁸ M. Balogh: *Hans-Dietrich Genscher über die EU-Osterweiterung*. „Online Publications” z 26.04.2004, <http://emagazine.credit-suisse.com/app/article/index2.cfm?fuseaction=OpenArticle&aoid=50833&lang=de>.

²⁹ „Prager Thesen”, vereinbart vom Bundesminister des Auswärtigen der Bundesrepublik Deutschland, Hans-Dietrich Genscher, und dem Außenminister der ČSFR, Jiří Dienstbier, in Prag, am 11.04.1991, „Europa Archiv” 1991, nr 10, D253-254

³⁰ H.-D. Genscher: *Rede auf einer Konferenz über Zusammenarbeit in Europa am 5. September 1997 in Wilna*. „Internationale Politik” 1997, nr 10, s. 121; H.-D. Genscher, „Das größere Europa”, op. cit.

wacją, Węgrami, Rumunią, Bułgarią i Słowenią. Traktował zawarte układy jako obietnicę przyszłego członkostwa w UE.³¹ Genscher zaznaczał, że jest „niewystarczające” uzależnianie początku rokowań o akcesji od „wydarzeń w Unii, na które państwa stowarzyszone nie mają wpływu”.³² Oceniał, że rozszerzenie na Wschód jest „wyzwaniem historycznym”. Europa, zdaniem polityka, nie może pozwolić sobie na „przerwę” w procesie integracji. Zwłoka zagrażałaby stabilizacji kontynentu. Wskazywał, by w tym celu przestrzegać terminów. W jego opinii rokowania o akcesji powinny być podjęte w tym samym czasie ze wszystkimi państwami, które podpisały układy o asocjacji. Jednak państwa nie muszą, uważał, zostać przyjęte do UE w tym samym momencie. Byłaby to zasada linii startowej.

Każde państwo powinno być traktowane indywidualnie. Wypowiadał się, że o przyjęciu do UE nie powinna decydować geopolityka i nakazywał niezależnianie członkostwa w UE od członkostwa w NATO. Kwestie wyznaniowe także nie powinny wpływać na możliwość przystąpienia państwa do UE. Wskazywał na potrzebę umacniania stabilności na południu Europy, poprzez zawarcie układów o stowarzyszeniu z państwami powstałymi w wyniku rozpadu Jugosławii oraz z Albanią. W 1997 roku w Wilnie protestował przeciwko idei prowadzenia rokowań o przyłączeniu do UE tylko z Łotwą, Polską, Czechami, Węgrami, Słowenią i Cyprzem. Dostrzegał w tej inicjatywie niebezpieczeństwo powstania „nowych granic” i wyrażał sprzeciw w kwestii kształtowania „Europy pierwszego, drugiego lub trzeciego porządku”.³³ Opowiadał się za rozpoczęciem 1 stycznia 1998 roku rokowań nie tylko z wymienionymi wyżej państwami, ale także z Łotwą, Litwą, Słowacją, Bułgarią i Rumunią.³⁴ Akcentował, że od państw pretendujących do członkostwa w UE wymaga się przeprowadzenia reform, jednak samo rozszerzenie UE może być impulsem do przeprowadzenia reform w samej organizacji.³⁵

Zdaniem Genschera, należy dążyć także do rozwijania dobrych relacji z Rosją, Ukrainą, Białorusią, Mołdawią oraz innymi państwami, które powstały w wyniku rozpadu ZSRR. Stwierdzał, że rozszerzenie UE można porównywać do dzieła, którego podjęli się Jean Monnet, Konrad Adenauer, Alcide de Gasperi, Robert Schumann.³⁶

Nadal podkreśla, że dzieło zjednoczenia kontynentu to efekt wybrania po 1945 roku przez ojców założycieli kroczenia drogą odpowiedzialności za losy Europy. Zwraca uwagę, że w XXI wieku tylko wspólnie państwa członkowskie mogą sprostać wyzwaniom. Przede wszystkim sam musi być jednak świadomy, że dążąc do zjednoczenia Niemiec w oparciu o działania w ramach Wspólnoty Europejskiej osiągnął sukces i potwierdził, że jego działalność polityczną cechowały pragmatyzm i skuteczność.

³¹H.-D. Genscher: *Das größere Europa*, op. cit.

³²Ibidem

³³H.-D. Genscher: *Rede auf einer Konferenz...*, op. cit.

³⁴Ibidem

³⁵Ibidem

³⁶H.-D. Genscher: *Das größere Europa*, op. cit.